

Vecsey Mariann szíjazados:

AFRIKA MIGRÁCIÓS POLITIKÁJÁNAK ALAKULÁSA. FÓKUSZBAN NYUGAT-AFRIKA¹

DOI: [10.35926/HSZ.2020.4.7](https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.4.7)

ÖSSZEFOGLALÓ: *A migrációs és menekültválság változásokat hozott az Európai Unió migrációhoz való hozzáállásában. A migráció hatékonyabb kezelése érdekében az EU szorosabb együttműködést próbált kialakítani a kibocsátó országokkal, főként az olyan, már meglévő szerződéses vagy stratégiai kereteken belül, mint az európai szomszédságpolitika, vagy az EU–Afrika közös stratégia. Ez utóbbi a teljes afrikai kontinensre kiterjed, és rendszeres csúcstalálkozóival ideális fórum a migráció kezelésének megvitatására az afrikai partnerrel, az Afrikai Unióval. Európaiként ismerős számunkra a migráció EU-s megközelítése, az afrikai érvrendszert azonban kevesen ismerik. A szerző célja ennek az érzékeny témának afrikai szemzőgből való ismertetése, különösen az Afrikai Unió politikájának és ezen belül is a nyugat-afrikai gondolkodásnak a bemutatása. Jelen tanulmányában Malival és Nigerrel foglalkozik, későbbi írásaiban pedig a többi nyugat-afrikai országot igyekszik majd fókuszba állítani. Az afrikai gondolkodás megértése rávilágít a két kontinens közötti különbségekre a migráció megítélésének szempontjából, amely segíthet a migráció európai kezelésére tett törekvések hatékonyabbá tételében.*

KULCSSZAVAK: *Afrikai Unió, Nyugat-Afrika, migráció, ECOWAS, Mali, Niger*

BEVEZETÉS

Az úgynevezett migrációs és menekültválság megindulása 2015-ben felkészületlenül érte az Európai Uniót (EU). Az Unió politikái és eljárásai, köztük a dublini rendszer nem bizonyult működőképesnek az átlag fölötti migráció kezelésekor. A Közel-Keleten és Észak-Afrikában a közelmúltban kialakult válságok tömegeknek adták meg a végső lökést Európa felé, így az öreg kontinensre mind kelet, mind dél felől emberek sokasága érkezett.

Az EU természetsszerűleg korábbi politikáira és tapasztalataira alapozva kezdte meg intézményi szinten a megnövekedett migrációra való válaszadást. A keleti irányval az EU Törökországon keresztül egyezkedett, amelynek gyümölcse az EU–Törökország megállapodásként emlegetett egyezség volt. A déli irányból érkező migrációra sokkal nehezebb volt megoldást találni, nem is született a Törökországgal kötött megállapodáshoz hasonló dokumentum. A formális megegyezés hiánya miatt nélkülözhetetlennek véltem déli szomszédunk migrációhoz való hozzáállásának megismerését, hogy közelebb kerülhessünk a szemünk előtt zajló folyamatok megértéséhez.

Mindezt azért tartom fontosnak, mert az afrikai megközelítés megismerése közelebb vihet bennünket az európai és afrikai migrációról való gondolkodás különbségeinek megértés-

¹ Jelen tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-3-I-NKE-57 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

sehez. Ezeknek a különbségeknek a feltárása továbbá hatékonyabbá teheti Európa válaszait is saját válságainak kezelésére.

Afrikával, csakúgy, mint a keleti iránnyal, az EU saját értékrendszeréből kiindulva, azt felhasználva igyekezett megállapodni. De a migráció megítélése nem feltétlenül azonos Európában és Afrikában. Ez azt is jelenti, hogy az EU elkalkulálhatta magát az Afrikai Unióval (AU) és egyes afrikai országokkal kapcsolatban. Első hipotézisem szerint a migráció jelenségére az Afrikai Unió és az Európai Unió nagyon különbözőképpen tekint. Míg az EU a migrációs és menekültválság következményeként főként negatív jelenséget lát benne, és határai lehetőség szerinti lezárásával válaszolt rá,² addig az AU pozitívan, mi több, történelmi hagyományként tekint rá. Erre a feltevésre a migrációhoz kapcsolódó AU-s dokumentumok elemzésével keresem a választ.

Nyugat-Afrika országai³

Hogy a kutatás kezelhető kereteken belül maradjon, az AU-s dokumentumok vizsgálata mellett Afrikán belül egy régióra fókuszáltam, Nyugat-Afrikára. A térség jól láthatóan kiemelt helyet foglal el az EU gondolkodásában, hiszen nemcsak stratégiát alkotott vele kapcsolatban, de különleges képviselőt is kinevezett a Száhhellel kapcsolatos kérdések figyelemmel kísérésére. Emellett az EU Közös biztonság- és védelempolitikájának (KBVP) égisze alatt három missziót és egy koordinációs sejtet is működtetnek a térségben, amely egyértelműen utal az EU-nak a térséggel kapcsolatos kiemelt figyelmére. Nyugat-Afrika azonban nem csak emiatt ideális választás. A térségben regionális szervezet is működik, a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (Economic Community of West-African States – ECOWAS). A szervezet migrációs politikájának vizsgálata szintén rálátást biztosít a migrációval kapcsolatos afrikai mentalitásra. Az ECOWAS-dokumentumok vizsgálatával az

² Didier Bigo: The (in)securitization practices of the three universes of EU border control: Military/Navy – border guards/police – database analysts. SAGE Journals, 02. 06. 2014., 211–213. (Letöltés időpontja: 2019. 02. 23.)

³ Forrás: Ferdinand Bada: Which Countries Are Part Of West Africa? 17. 08. 2018. World Atlas. <https://www.worldatlas.com/articles/which-countries-are-part-of-western-africa.html> (Letöltés időpontja: 2020. 06. 07.)

első hipotézisre egy régiós vonatkozású válasz is adható, amely segítheti a partnerországok felfogásának megértését.

Ez azonban elvezet második hipotézisemhez, amely szerint az EU bizonyos mértékig képes volt befolyásolni a migrációs politika alakulását egyes országokban. Az EU leglátványosabb tevékenységei a Nyugat-Afrikában megindított missziók, amelyek mind valamilyen szinten kötődnek a migráció kezelésének ötletéhez. Ezért olyan országokon keresztül vizsgálom az EU befolyását, amelyek otthont adnak e misszióknak. A missziók egyrészt nagyobb láthatóságot jelentenek az országoknak nemzetközi szinten, másrészt több, már meglévő EU-projektet is az adott országba vonzanak, ráadásul a nagyobb nemzetközi figyelem megléte több Európán kívüli donort is az országokba terel. Mali és Niger összesen három EU-s KBVP-misszióknak ad otthont, ezért megfelelő választásnak bizonyulnak a második hipotézis vizsgálatához.

FOGALOMTISZTÁZÁS

Fontosnak tartom, hogy az írásomban megjelenő legalapvetőbb fogalmakat tisztázzam. Ezek közé tartozik a migráció fogalma. A Nemzetközi Migrációs Szervezet (International Organization for Migration – IOM) alkotta meg az egyik legáltalánosabban használt definíciót a migrációra vonatkozóan, miszerint „a migráció egy személy vagy egy csoport mozgása, nemzetközi határokon keresztül vagy országhatáron belül. Egy népességmozgás, amely magában foglalja a személyek mozgásának minden formáját annak időtartamától, összetételétől és okaitól függetlenül; benne foglaltatik a menekültek, lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek, gazdasági migránsok és más célból mozgó személyek migrációja, beleértve a családegyesítést is.”⁴ E fogalmi meghatározás alapján migrációnak tekintendő a tagállamok közötti, személyek szabad mozgását biztosító csoportosulásokon belüli mozgás is.

A migráció azonban mindaddig csak félig értelmezhető fogalom, amíg az abban részt vevő személyekhez kapcsolódó fogalmakkal nem vagyunk tisztában. A legáltalánosabb, mindenkit magában foglaló kifejezés a migráns: „az a személy, aki nemzetközi határokon keresztül, vagy országhatáron belül mozogva hagyja vagy hagyta el szokásos tartózkodási helyét, tekintet nélkül (1) a személy jogi státuszára, (2) arra, hogy ez a mozgás önkéntes vagy kényszerű, (3) arra, hogy melyek a mozgás okai, vagy (4) milyen időtartamú az ott-tartózkodás.”⁵ Ez az IOM-féle definíció a legáltalánosabb, és mindenkire vonatkozik. Egy csoport kiemelését tartom szükségesnek még a tanulmány szempontjából: az országon belül lakhelyüket elhagyni kényszerült személyek csoportját. Itt is az IOM definícióját alkalmazom: „Az országon belül lakhelyüket elhagyni kényszerült személyek vagy csoportok azok, akiket kényszerítettek vagy köteleztek otthonuk vagy szokásos tartózkodási helyük elhagyására, az onnan való elmenekülésére, különösen fegyveres konfliktusok, általános erőszak, emberi jogok megsértése, vagy természeti, illetve ember által előidézett katasztrófák eredményeképpen, vagy azok hatásainak elkerülése érdekében, és akik nem léptek át nemzetközileg elismert országhatárt.”⁶

⁴ Key Migration Terms. IOM. A szerző fordítása. <http://www.iom.int/key-migration-terms> (Letöltés időpontja: 2018. 11. 06.)

⁵ Uo.

⁶ E/CN.4/1998/53/Add. Report of the Representative of the Secretary-General, Mr. Francis M. Deng, submitted pursuant to Commission resolution 1997/39. Addendum: Guiding Principles on Internal Displacement. <http://www.un-documents.net/gpid.htm> (Letöltés időpontja: 2018. 11. 06.)

AZ AFRIKAI UNIÓ MIGRÁCIÓS POLITIKÁJÁNAK VÁLTOZÁSA

Az első afrikai kontinentális szervezetet 1963-ban hozták létre, Afrikai Egységszervezet (Organisation of African Unity – OAU) néven. A szervezet a második nagy függetlenedési hullám után jött létre, amikor még mindig találhatóak voltak gyarmati területek a kontinensen. Főként ezért, a szervezet alapszabályzatában (*OAU Karta*)⁷ is lefektetett fő célja a teljes afrikai kontinens felszabadítása volt. Ennek megfelelően az alapdokumentum nem foglalkozik sem a migrációval, sem a menekültek helyzetével.

1965-ben a szervezet azonban Accrában kiadott egy nyilatkozatot, amely közvetlen már felveti a menekültek kezelésének kérdését. Az Afrikai Egységszervezet által elfogadott, *Szubverzió által okozott problémáról szóló nyilatkozat*⁸ magában foglalja a menekültek helyzetének szigorúan a nemzetközi jogon alapuló kezelését. A nyilatkozat külön pontban emeli ki a menekültek kibocsátó országba való visszatérésének önkéntességen való alapulását. A nyilatkozat utolsó, 8. pontja azonban érdekes dologra mutat rá: kitér a még nem független afrikai területekről származó politikai menekültek biztonságának garantálására, valamint az országuk függetlenedéséért folytatott küzdelmük támogatására.⁹ A nyilatkozatot alapvetően a felforgató tevékenység ellen hozták létre, amennyiben az az OAU tagállama ellen irányul, de más az elbírálás a függetlenségért folytatott küzdelem esetében. Ez a kettősség önmagában is jól példázza az afrikai szemléletnek az európaiétól való különbözőségét. Az 1965-ös nyilatkozat azonban továbbra sem foglalkozik kifejezetten a menekültek vagy a migráció kérdésével.

1969-ben, amikor még javában zajlottak a portugál gyarmatok függetlenségi háborúi,¹⁰ és e háborúk menekülthullámai elérhették a környező országokat, igény mutatkozott egy afrikai menekültügyi egyezmény elkészítésére. Az *Egyezmény az afrikai menekültügyi problémák speciális aspektusainak kezeléséről*¹¹ a kor elvárásainak megfelelő dokumentum, hiszen egy az egyben magában foglalja az 1951-es Genfi Egyezményt, valamint az azt kiegészítő 1967-es protokoll alapelveit és definícióit. A nyolcoldalas egyezmény preambulumban fellelhető az 1965-ös nyilatkozat egyik legérdekesebb pontja is, miszerint fontos különbséget tenni a békés életet kereső menekült, valamint a között az egyén között, aki kizárólag a felforgató tevékenység külső szervezésének céljából hagyta el az állampolgársága szerinti országát. Ez a megmaradt kitétel mellett, hogy megmutatja az 1960-as évek afrikai politikai gondolkodásának egy speciális szeletét, komoly veszélyeket is hordoz magában. A kettő státusz további definiálásra ugyanis nem került sor, így önkényes döntésekre is alkalmat adhatott. Ki kell azonban emelni, hogy a szöveg az afrikai problémáknak az OAU Karta szellemében történő megoldását szorgalmazta. Ez tökéletes indikátora volt annak, hogy továbbra is egységes kontinentális keretrendszerben gondolkodtak a nemzetközi szintet elérő

⁷ OAU Charter, 3. https://au.int/sites/default/files/treaties/7759-file-oau_charter_1963.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 07.)

⁸ Declaration on the Problem of Subversion. <https://www.peaceau.org/uploads/ahg-res-27-ii-en.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 12. 07.)

⁹ Uo. 2.

¹⁰ John P. Cann: Counterinsurgency in Africa: The Portuguese Way of War 1961–1974. Helion and Company, Soihull, 2012, 22.

¹¹ Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa. 1–2. https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-treaty-0005_-_oau_convention_governing_the_specific_aspects_of_refugee_problems_in_africa_e.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 06. 05.)

jelenségek kezeléséről. Az 1969-es egyezmény továbbá elvárja a 41 részes féltől az ENSZ menekültügyi főbiztosával (UNHCR) való együttműködést.

Az 1969-es OAU-dokumentum tehát egy nagyon is modern, nemzetközi egyezményekkel is összhangban lévő, és továbbra is az afrikai kontinens egységességére törekvő egyezmény. Az OAU Afrikai Unióvá való transzformációját megelőzően azonban mindössze további egy dokumentum érinti az afrikai migrációt. Az 1991-ben aláírt Abujai Szerződésben az Afrikai Gazdasági Közösség létrehozásával a részt vevő államok kötelezték magukat a *Személyek szabad mozgásáról, tartózkodási és letelepedési jogáról* szóló protokoll létrehozására is. Ekkor a személyek szabad mozgásának biztosítására a regionális integráció egyik alapvető elemeként tekintettek. Mind a névválasztás, mind a protokoll erős hasonlóságot mutat az európai integrációs törekvésekkel, amelyek nagyban befolyásolták az afrikai kezdeményezéseket is.¹² Az európai hatás főként annak tudható be, hogy Afrika legnagyobb donoraként olyan politikai kezdeményezéseket finanszírozott, amelyek egybeestek az európai elképzelésekkel. Ez azonban súlyos kérdéseket vet fel az alkalmazási és a helyi elkötelezettségi (*local ownership*) oldalon.¹³

Ilyen előfeltételekkel, erős európai befolyással került sor az OAU transzformációjára 2000-ben, amikor az új *Alapszabály* elfogadásával létrejött az Afrikai Unió.¹⁴ Az átalakítást követően a migráció már szerepel az alapszabályban mint olyan kérdés, amely további koordinációt igényel. A 13. cikk lefekteti, hogy a Végrehajtó Tanács feladatkörei között szerepelnek a „migrációt érintő ügyek” mint közös tagállami érdekek.¹⁵ A 14. cikk létrehozza a Kereskedelmi, Vámügyi és Bevándorlási Ügyekért Felelős Bizottságot.¹⁶ Az AU tehát már a megalakulásakor is foglalkozott a migráció kérdésével, amelyet mi sem mutat jobban, mint az, hogy 2001-ben megkezdődött az *Afrikai migrációs politikai keretrendszer* kialakítása. Ehhez felhasználták az 1995-ben, Kairóban megtartott, az Afrikán belüli migrációról szóló szemináriumon az államfők és kormányok által tett ajánlásokat és az 1996-ban, az Afrikai Egységsszervezet Munkaügyi Tanácsának 19. rendes ülésén elfogadott ajánlásokat. Ezek az ajánlások tartalmazzák a migrációt érintő kérdések kezelésének regionális megközelítését; azt, hogy az Afrikán belüli migráció kezelése során minden releváns féllel konzultációt kell folytatni, mind a fogadó, mind a kibocsátó országokat beleértve; igényt egy olyan adatbázis létrehozására, amelyben tagállami szinten összegyűjtik a munkaerő-vándorlással kapcsolatos információt és statisztikákat; valamint azt, hogy az Afrikai Egységsszervezet szorosabban fog együttműködni a különböző regionális gazdasági közösségekkel a nagyobb gazdasági integráció elősegítése jegyében.¹⁷ A végül 2006-ban elfogadott *Afrikai migrációs politikai keretrendszer* többek között arra buzdítja a tagállamokat, hogy:

¹² Az Afrikai Uniót az EU mintájára képzelték el megalkotói. Olufemi Babarinde: *The EU as a Model for the African Union: The Limits of Imitation*. Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series, Vol. 7, No. 2, 04. 2007., 8. <http://aei.pitt.edu/8185/1/BabarindeEUasModellong07edi.pdf> (Letöltés időpontja: 2020. 03. 15.)

¹³ Henrike Klavert: *African Union frameworks for migration: current issues and questions for the future*. ECDPM, No. 108, 06. 2011., 8–10. <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/11/DP-108-African-Union-Frameworks-Migration-Issues-Questions-Future-2011.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 12. 06.)

¹⁴ Babarinde: i. m. 8.

¹⁵ *Constitutive Act of the African Union*, 11. https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutiveact_en.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 07.)

¹⁶ Uo. 11–12.

¹⁷ *The Migration Policy Framework for Africa*, 5. http://www.fasngo.org/assets/files/resources/EXCL276_IX_Strategic_Framework_for_Policy_Migration.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 07.)

- hozzanak létre egy központi szervezetet a migráció kezelésére a szektorok közötti együttműködés erősítése végett;
- hozzanak létre jogi keretrendszert az illegális migráció visszaszorítására, külön kiemelve az embercsempészet, valamint az emberkereskedelem büntetőjogi felelősségre vonásának fontosságát;
- hozzanak létre mechanizmusokat lehetőséget teremtve a nemzeti kapcsolattartók rendszeres információcseréjére;
- ösztönözzék a diaszpóra aktív gazdasági részvételét a kibocsátó országokban;
- valamint koordinálják a migrációval és fejlődéssel kapcsolatos kutatásokat az időszere-
rű és megbízható adatok biztosítása érdekében.¹⁸

Habár a politikai keretrendszer hiánypótló jellegű, és létrehozására a preambulum szerint a megnövekedett migrációs nyomás miatt volt szükség, mégiscsak ajánlások egy csoportba szedése. A dokumentumból kitűnik, hogy az AU legfőképpen a nemzeti szabályozás fejlesztését várja el a tagállamoktól, valamint nagyban szeretne támaszkodni a kontinentális migrációs politika kialakításában az 1996-os ajánlásban is megfogalmazott regionális szervezetekre és integrációs kezdeményezésekre. Figyelemre méltó, hogy a kilenc, szabályozni kívánt terület között ott van a határigazgatás, az irreguláris migráció, valamint a menekültek és az országon belül lakóhelyüket elhagyni kényszerültek (Internally Displaced Persons – IDPs) kérdése is.¹⁹

Emellett 2006-ban került sor az afrikai közös pozíció kialakítására is a migrációt és a fejlődést érintően. Eerre azért volt szükség, mert még ebben az évben EU–afrikai konferenciát tartottak a témában. Beszédese az, hogy a tizenegy prioritás közül az első, azaz a legfontosabbnak értékelhető a migrációnak a fejlődés egy eszközeként való felfogása. Emellett más is utal még a migráció alapvetően pozitív megítélésére a kontinensen: a munkaerő-migrációt is előnyös folyamatként értékelték, és kiemelték a hazautalások pozitív szerepét a fejlődő országokban. A migráció egy aspektusa kapott csak kifejezetten negatív értékelést: a szellemi tőke elszívásának (*brain drain*) jelensége.²⁰

2006-ot követően 2009-ben került ismét terítékre Afrikában a migráció kérdése, még-hozzá a Kampalai Egyezményben, egy úttörőnek számító dokumentumban, amely az országon belül lakhelyüket elhagyni kényszerült személyekkel foglalkozott. Ez volt a világ első jogilag kötelező erejű egyezménye a belső migrációt érintő témakörben. Az egyezmény 19 oldalon, rendkívül átfogóan részletezi a nemzetközileg elismert országhatárok átlépésével nem járó migrációban részt vevő személyeknek járó védelmet. Az egyezmény létrehozására azért volt szükség, mert az AU felismerte: az Afrikán belüli migráció mértéke jelentősen megnőtt, és a kontrollálatlan migráció veszélyezteti az egyes országok közötti kapcsolatokat, a migrációban részt vevő személyek integrációját a befogadó társadalomba. A tagállamok emellett azt is felismerték, hogy a személyek szabad mozgásának biztosítása az afrikai integráció és regionális együttműködés fontos eleme.²¹

2018-ban került sor a *Személyek szabad mozgásáról, tartózkodási és letelepedési jogáról* szóló protokoll megalkotására, amely az 1991-es Abujai Szerződés kiegészítésére

¹⁸ Aderanti Adepoju: Migration in sub-Saharan Africa. Current African Issues, No. 37, 2008, 9. https://www.files.ethz.ch/isn/91432/37_Migration-in-Sub-Saharan-Africa.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 07.)

¹⁹ The Migration Policy Framework for Africa, 15–27.

²⁰ Klavert: i. m. 13.

²¹ The Migration Policy Framework for Africa, 4.

készült.²² A részt vevő államoknak 27 évükbe telt a kiegészítő dokumentum elkészítése. A lassúság egyik oka az lehet, hogy az AU esetében 54 tagállam véleményét kellett összehangolni. A protokoll főként az integráció és a pánafrikanizmus²³ elősegítésére született, mivel gyakorlatilag vízummentes térséggé tette a teljes afrikai kontinentst, ahol elegendő a fogadó ország által elismert, érvényes úti okmánnal rendelkezni a nemzetközi határok átlépéséhez.²⁴ Itt is látható az erős európai hatás az afrikai gondolkodásra: az AU gyakorlatilag európai uniós mintára kívánta megszüntetni a tagállamok közötti vízumkötelezettséget.

Az önálló AU-dokumentumok mellett jelentős számú EU–Afrika együttműködés is született az elmúlt években a migrációt érintően.²⁵ A 2000-ben, Kairóban megkezdődött együttműködés dokumentumairól ebben a tanulmányban nem kívánok szót ejteni, hiszen az AU nézőpontjából mutatom be a migrációhoz való hozzáállást. Az ENSZ globális migrációs megállapodását megelőző, már az európai migrációs és menekültválság idején készített afrikai közös álláspont azonban jó példa lehet a migráció afrikai megítélésére. A 2017-es dokumentum még mindig inkább pozitív jelenségnek tartja a migrációt, és elkötelezett a jól szabályozott, átlátható és biztonságos legális migráció mellett. Nagyon érdekes és megjegyzendő azonban, hogy a nyugati államok katonai beavatkozásait igen negatívan látja a dokumentum. A beavatkozásokat egyenesen az elhúzódozó konfliktusok okának tekinti, ezáltal az afrikai migrációs válság kiváltó okaként jelöli meg a dokumentum.²⁶ Ennél kevésbé sötét képet fest a 2006-os *Afrikai migrációs politikai keretrendszer* 2018-as felülvizsgálata. A dokumentum beismeri, hogy a migráció a 21. század nagy kihívása, amely szociális, gazdasági és politikai kihívás elé állítja a kontinens jogalkotóit. Mindezek mellett azonban az afrikai kontinensen a nemzetközi migráció fontos megélhetési forrás, egyfajta megküzdési stratégia a környezeti és gazdasági hanyatlás időszakában. Emellett megjelennek más kiváltó okok is, amelyek felelősek az egyre nagyobb számú afrikai migrációért. A globalizáció pedig mindössze azért tehető felelőssé, hogy az afrikai migráció már nemcsak interregionális, hanem interkontinentális jelleget is öltött.²⁷

²² Protocol to the Treaty Establishing the African Economic Community Relating to Free Movement of Persons. Right of Residence and Right of Establishment, 3. https://au.int/sites/default/files/treaties/36403-treaty-protocol_on_free_movement_of_persons_in_africa_e.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 09. 26.)

²³ A pánafrikanizmus egy olyan ideológia, amely alapján az összes afrikai őssökkel rendelkező ember azonos érdekekkel rendelkezik, és egyesíteni kell őket. Történelmileg a pánafrikanizmus gyakran öltötte fel politikai vagy kulturális mozgalom formáját. Több különböző irányzata van. A legszűkebb, politikai megnyilvánulásában a pánafrikanizmus egy egységes afrikai nemzetet képzel el, amelyben a teljes afrikai diaszpóra együtt él. Pan-Africanism. <https://www.britannica.com/topic/Pan-Africanism> (Letöltés időpontja: 2018. 11. 19.); Tóth Norbert: Afrikai egységtörekvések a pánafrikanizmustól az Afrikai Unióig. http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/895_1.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 03. 15.)

²⁴ Protocol to the Treaty..., 2–3.

²⁵ Tsion Tadesse Abebe: Migration policy frameworks in Africa. Institute for Security Studies, 2017, 13. <https://issafrika.s3.amazonaws.com/site/uploads/ar2.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 11.)

²⁶ Draft Common African Position (CAP) on the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. 10. 2017., 6. https://au.int/sites/default/files/newsevents/workingdocuments/33023-wd-english_common_african_position_on_gcom.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 11. 11.)

²⁷ The Revised Migration Policy Framework for Africa and Plan of Action (2018–2027), 3. https://au.int/sites/default/files/newsevents/workingdocuments/32718-wd-english_revised_au_migration_policy_framework_for_africa.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 08.)

MALI ÉS NIGER ESETE

A korábbiakban is látható volt, hogy az AU nagy hangsúlyt fektet a migrációval kapcsolatos kérdések regionális megoldására. Ennek egyik iskolapéldája a Nyugat-afrikai Államok Gazdasági Közössége (ECOWAS). A 15 tagállammal bíró szervezet, amelynek Mali és Niger is tagja, az első regionális szervezetek között fogadta el 1979-ben a személyek szabad mozgásáról szóló protokollt, amely összhangban áll az ECOWAS alapító okiratával is. A protokollt három fázisban kívánták megvalósítani. Az első vezeti be az ECOWAS-térségben a vízummentességet. Ez azt jelenti, hogy érvényes úti okmánnyal az ECOWAS tagállamának állampolgárai 90 napot tartózkodhatnak vízummentesen egy másik tagállam területén. A második fázis biztosítja a tartózkodás jogát, a harmadik pedig a letelepedését. Az 1979-es dokumentum kiegészítéseképpen még további négy dokumentumot fogadtak el 1990-ig. A megvalósítás jelenleg a második fázisnál tart, azaz a tartózkodási jog bevezetése is megvalósult a tizenöt tagállamban.²⁸

Az ECOWAS e változtatások bevezetésével mintaként szolgált a migrációs politika fejlődésében. De nemcsak politikai szinten hozott változásokat a szervezet, hanem a határátlépési eljárások modernizációja is megtörtént: hivatalos személyek képzésével, új eszközök – pl. útleveleszkennerek – bevezetésével. Hozzájárul a mobilitás meggyorsításához a közös ECOWAS-útlevel bevezetésének terve is, amely a nemzeti útleveleket hivatott felváltani.²⁹ 2019 márciusában a dokumentum bevezetése még nem volt teljes, a tizenöt tagállamból tízben, köztük Nigerben állították ki ECOWAS-útleveleket.³⁰ A regionális szervezet egyértelműen a migráció ösztönzése mellett teszi le a voksát. Ez a 2008-ban elfogadott *ECOWAS közös álláspont a migrációról* című dokumentumban határozottan kifejeződött. Minthogy a nyugat-afrikai régió a dokumentum megalkotásakor a világ legmagasabb mobilitási rátájával rendelkező térsége volt, s lakosságának mintegy 3%-a vett részt nemzetközi migrációs folyamatokban, nem meglepő, hogy a területen a migráció és a fejlődés összefonódó fogalmak. Ebből az összefonódásból kikövetkeztethető, hogy Nyugat-Afrikában összességében pozitív folyamatként tekintenek a migrációra, amely lehetővé teszi a fejlődést. Arra azonban a dokumentum tanulsága alapján itt is igény mutatkozik, hogy a migráció legális formában történjen. Kiemelt figyelmet fordítanak az embercsempészek, valamint emberkereskedők közreműködésével zajló folyamatokra: az ECOWAS-országokban fontosnak tartják az effajta szolgáltatásokat igénybe vevő, illetve elszoruló emberek jogainak védelmét, felismerve e csoportok nagymértékű kiszolgáltatottságát.³¹

Általánosságban elmondható az ECOWAS régió gondolkodásáról a migrációt illetően, hogy a legálisan történő mozgást támogatja az illegálissal szemben. Azt viszont meg kell jegyezni, hogy a legális mozgás is nehézkesnek bizonyulhat egy olyan régióban, ahol nem

²⁸ Abebe: i. m. 8–9.

²⁹ Adepoju (2008): i. m. 49.

³⁰ Tom Lansford (ed.): *Political Handbook of the World 2018–2019*. Sage–CQ Press, London, 2019, 1843. https://books.google.hu/books?id=oSJoDwAAQBAJ&pg=PA1843&lpg=PA1843&dq=CEDEAO+passport+implementation+2020&source=bl&ots=VQMQLvSz9r&sig=ACfU3U0LH6dgRyOgz-dreeCaRD_DN_ZX9g&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKEwiN0vav-t3oAhWKiqQKHetCDToQ6AEwDnoECAsQMw#v=onepage&q=CEDEAO%20passport%20implementation%202020&f=false (Letöltés időpontja: 2020. 04. 10.)

³¹ ECOWAS Common Approach on Migration (Annex A). In: Marie Trémolières (ed.): *Regional Challenges of West African Migration – African and European Perspectives*. OECD publishing, 2009, 229–232. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

könnyű az úti dokumentumokhoz való hozzáférés, és a határokon az érvényes dokumentumokkal rendelkező személyek is nehézségekkel és korrupcióval találkozhatnak. Az országhatárokon átnyúló etnikai csoportok jelenléte pedig a hatóságok munkáját is megnehezíti az állampolgárság megállapításában.³²

Az ECOWAS migrációval kapcsolatos alapvetően pozitív, azt a fejlődéssel együtt emlegető felfogása mélyen gyökerezik, hiszen a történelem folyamán Nyugat-Afrikában a migráció valóban a fejlődéssel fonódott össze. Ez az összefonódás ma is megjelenik a gondolkodásban. Az ECOWAS, mint látható, maga is az irreguláris migráció ellen tette le a voksát, a legális utak erős támogatása mellett. Azonban azt is ki kell emelni, ami a 2017-es Határigazgatási Munkacsoport ülésén is elhangzott, miszerint az irreguláris migrációt holisztikus módon kell megközelíteni, a kriminalizálás elkerülésével.³³ Az ECOWAS-térségben a lakosság nem ismeri a migrációs politikákat, mert azok nem a helyi nyelveken, hanem angolul vagy franciául íródnak. A külpolitikáért és a biztonságért felelős kormányzati szervek és a kutatók értik igazán ezeket a dokumentumokat, amelyek nem is feltétlenül a legfontosabb kérdések megoldására törekuszenek a migrációval kapcsolatban, de a leginkább érintik az abban részt vevő népeiséget. A politikák elsősorban azokra a kérdésekre fókuszálnak, amelyek a közvélemény érdeklődésének középpontjában állnak. Azonban azt is meg kell jegyezni, hogy sem a belső, sem a nemzetközi migráció nem képezi a közvélemény aggodalmának tárgyát, pedig az segíthetne leginkább a migrációs politikák kialakításának finomításában.³⁴

Az ECOWAS határeljárásai és protokolljai azonban emellett is csak akkor lehetnek sikeresek, ha azokat a tagállamok is betartják, illetve beillesztik saját jogrendszerükbe. A jelen tanulmányban vizsgált kettő tagállam, Mali és Niger azért is érdekes, mert Mali főként kibocsátó országgént vesz részt a folyamatokban, míg Niger főként tranzitországgént betöltött szerepével vált ismertté. A migrációs folyamat elemeit követve elsőként Mali migrációról alkotott képét mutatom be, majd Niger mint tranzitország kerül górcső alá. A térség biztonsági helyzetével, valamint annak a migrációra gyakorolt hatásával e tanulmány nem foglalkozik.

Mali függetlenségének kikiáltása óta a migrációs kibocsátó országok sorába tartozik.³⁵ Ezért nem is tűnik olyan meglepőnek, hogy az országban külön minisztérium, a Külföldön Élő Mali Állampolgárok és az Afrikai Integráció Minisztériuma foglalkozik a külföldön élő állampolgárokkal.³⁶ A diaszpóra jelentősége gazdasági szempontból igen nagy: az országba érkező hazautalások összege 2017-ben a GDP 6,77%-át tette ki.³⁷ A sikeres legális migráció előfeltétele a fogadó országba való legális bejutásról, a legális tartózkodásról, valamint munkavállalásról való tájékoztatás a migrációs folyamatokban részt vevő szemé-

³² Aderanti Adepoju: Migration Management in West Africa within the context of ECOWAS Protocol on Free Movement of Persons and the Common Approach on Migration: Challenges and Prospects. In: Trémolières (ed.): i. m. 20. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page20 (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

³³ ECOWAS steps up efforts at Management of Free Movement and Curbing Irregular Migration. ECOWAS, 02. 08. 2017. <https://www.ecowas.int/ecowas-steps-up-efforts-at-management-of-free-movement-and-curbing-irregular-migration/> (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

³⁴ Dieudonné Ouedraogo: Migration and Population in West Africa: Political Issues and Perspectives. In: Trémolières (ed.): i. m. 135. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page135 (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

³⁵ Adepoju (2009): i. m. 20–21.

³⁶ Ministère des Maliens de l'Exterieur et de l'Intégration africaine. <http://maliens-exterieur.gouv.ml/grands-dossiers/> (Letöltés időpontja: 2019. 12. 29.)

³⁷ Mali-Migrant remittance. <https://countryeconomy.com/demography/migration/remittance/mali> (Letöltés időpontja: 2019. 12. 29.)

lyek számára. Ebben, Nyugat-Afrika viszonylatában Mali az egyik követendő példa azon országok számára, akik jelentős potenciális emigráns népességgel rendelkeznek.³⁸ Az irreguláris migráció visszaszorítása érdekében, valamint az irreguláris migránsok kibocsátó országokba való visszatérésének biztosítása érdekében Mali is, mint sok hasonló ország, 2007-ben több egyezményt írt alá az ezekhez a jelenségekhez kapcsolódó különböző vállalásokkal (*lásd* Rabati folyamat). Malit, mint az egyik fő, irreguláris migránsokat kibocsátó országot a régióban azonban az a kritika érte, hogy ezeket a vállalásokat elfelejtette, vagy szándékoltan visszafogott a kérdést illetően, beleértve saját állampolgárai sorsát a migrációs útvonalakon. Hozzá tartozik azonban a valósághoz, hogy a politikai és gazdasági körülmények miatt is nehézkes a vállalások megvalósítása.³⁹ A nyugat-afrikai ország politikai és gazdasági képességei mellett – egy kritika szerint – a túl sok külső szereplő koordinálatlan jelenléte sincs pozitív hatással a stratégiák megvalósítására a G5 Száhel csoport országai-ban, így Maliban sem.⁴⁰

Mali pedig rendelkezik a migrációt érintő stratégiával és politikával is. 2009-ben megalkotta az irreguláris migráció veszélyeiről szóló dokumentumot, amely gyakorlatilag egy informáló, érzékenyítő kampány azok részére, akik fontolgatják Mali elhagyását. A dokumentum preambulumban betekintést nyerhetünk Mali nemzetközi migrációban való érintettségébe: becslések szerint 2009-ben az ország lakosságának egyharmada, mintegy 4 millió fő élt külföldön, amelyből 3,5 millió fő Afrikán belül helyezkedett el. A kampány, mint a címéből is kitűnik, nem a migráció „visszaszorítására” törekszik. A dokumentum teljesen magától értetődő módon kezdődik azzal a kifejezéssel, hogy Mali egy migrációs hagyományokkal rendelkező ország. A kampány általános céljai között így természetesen az irreguláris mozgás veszélyeire való figyelemfelhívás, valamint a migrációs döntést megelőző információszerezés fontossága is szerepel. Ezenkívül szerepel a célok között a helyi munkalehetőségekről való tájékoztatás igénye, valamint a partnerek tájékoztatása a kibocsátó régiók alakulásáról. E harmadik cél fő érdeke a donorországokkal való egyeztetés a migrációban leginkább érintett régiók fejlesztéséről.⁴¹

A 2009-es kampány után, 2014-ben nagyot lépett előre az ország: megalkotta a saját migrációs nemzetpolitikáját (Politique Nationale de Migration – PONAM). Mint ilyen, Mali Nigéria után Afrikában másodikként készítette el a dokumentumot.⁴² A kivitelezésre mintegy 120 milliárd afrikai valutaközösségi frankot (FCFA), azaz közel 1,83 milliárd eurót különítettek el. A dokumentum szerint kritikus fontosságú a kibocsátó, a tranzit és a befogadó országok közös megközelítésének kialakítása a migráció tekintetében. A politika nyolc

³⁸ Adepoju (2009): i. m. 42.

³⁹ Mehdi Lahlou: Migration and Development in ECOWAS Countries: What Role for the Maghreb? In: Trémolières (ed.): i. m. 101–102. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page101 (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

⁴⁰ Stallah Kwasi et al.: The G5 Sahel region: a Desert Flower? Institute for Security Studies, 15. 01. 2020. <https://issafrica.org/iss-today/the-g5-sahel-region-a-desert-flower> (Letöltés időpontja: 2020. 01. 20.)

⁴¹ Campagne Nationale d'Information et de Sensibilisation sur les Risques de la Migration Irrégulière. Ministère des Maliens de l'Extérieur et de l'Intégration africaine, 2009, 1–3. http://maliens-exterieur.gouv.ml/wp-content/uploads/2019/02/migration_campagne_dinformation_sensibilisation_edition_2009.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

⁴² MALIACTU: Politique nationale de migration: Le Mali parmi les pionniers. Niarela, 2016. <https://niarela.net/societe/diaspora-immigration/politique-nationale-de-migration-le-mali-parmi-les-pionniers> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

fő pont köré csoportosította a cselekvés irányát,⁴³ és a 2015–2019-es időszakot jelölte ki időkeretnek.⁴⁴ A nyolc pont a következő elemeket tartalmazza: a migránsok védelme és biztonságának garantálása, a megfelelő mechanizmusok és eszközök kialakítása a migráció szerveztségének javítására, a visszatérő migránsok reintegrációjának támogatása, a migránsok humán és gazdasági tőkéjének növelése, a migráns és civil társadalmi szervezetek kapacitásának bővítése, párbeszéd és egyeztetés a migrációról (partnerekkel), a migrációról való ismeretek bővítése, a kondíciók újragondolása a Maliban maradó és letelepedő külföldiek tekintetében.⁴⁵

Habár a politika az összes olyan nemzetközi szerződéssel és szabályozóval összhangban áll, amelynek Mali részese, mégis maradtak benne hiányosságok. Az egyik ilyen, hogy nem nevezi meg, mely kormányzati entitás felelős a migrációs politika kialakításáért. A PONAM prioritása a diaszpóra és az azzal kapcsolatos kérdések kezelése, de csekély mértékben az ország területén élő migránsokkal is foglalkozik. Emellett azonban látható, hogy az ország számára nagy kihívás az irreguláris migráció, amellyel részben egy 2012-ben elfogadott, a büntetőjog kiegészítésére szolgáló – az emberkereskedelemmel és hasonló tevékenységekkel kapcsolatos – törvény foglalkozik.⁴⁶

A politikai helyzetkép 2019-ben sem változott. Habár az irreguláris migráció visszaszorítása továbbra is fontos kérdés a mali politikában, ez főként a miatt a sok halálos áldozat miatt alakult így, akik a Földközi-tengeren vagy a Szaharában lelték halálukat embercsempészek közreműködésével utazva céljuk felé. Csak 2015-ben 376 fő halálát regisztrálták a mali hatóságok. Így érthető az elköteleződés az irreguláris migráció elleni küzdelem mellett. Azonban 2019-ben is hangsúlyosabb szerep jutott a diaszpórának, hiszen a sikeres migráció kiugróan magas az országban.⁴⁷

Mali összességében tehát nem követi az európai elképzeléseket a migráció kezelése során. A fő problémát továbbra is a diaszpóra kezelése, valamint a külföldön letelepedett állampolgárok „visszaszerzése” alkotja. Emellett persze megjelenik az irreguláris migráció kezelése is a retorikában, de tradicionális kibocsátó országgént azt semmiképpen sem megállítani, hanem legális mederbe szeretné terelni az ország. Mindeközben fontosnak tartja a kibocsátó, tranzit- és célországok közötti közös álláspont kialakítását a migráció tekintetében.

Hogyan is áll tehát a migrációhoz egy tranzitország? *Niger* esete azért különleges ebben a helyzetben, mert nemcsak tranzitország, de Malival is határos. Ez egyben azt is jelenti, hogy a Maliból induló migráció rajta keresztül zajlik. Niger is hosszú migrációs múlttal rendelkezik, annyi különbséggel, hogy centrális fekvése és Agadez város⁴⁸ múltja miatt

⁴³ F. Mah Thiam Kone: Politique nationale de migration: 120 milliards de FCFA pour faire de la migration un facteur de développement. Bamada, 22. 05. 2015. <http://bamada.net/politique-nationale-de-migration-120-milliards-de-fcfa-pour-faire-de-la-migration-un-facteur-de-developpement> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

⁴⁴ La Politique Nationale de Migration (PONAM): Un véritable instrument de gestion des flux migratoires. Bamako News, 20. 04. 2017. <http://bamakonews.net/2017/04/la-politique-nationale-de-migration-ponam-un-veritable-instrument-de-gestion-des-flux-migratoires/> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

⁴⁵ Bréma Ely Dicko: La gouvernance de la migration malienne à l'épreuve des injonctions contradictoires de l'UE. FES Mali, Policy Paper, 12. 2018., 6. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/mali/15441.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

⁴⁶ Profil de gouvernance de la migration: la République du Mali. IOM, 05. 2018., 3–6. <https://migrationdataportal.org/sites/default/files/2018-05/MGI%20Mali%20final%20%281%29.pdf> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

⁴⁷ Bintou Coulibaly: Concepts et enjeux migratoires au Mali: Le ministère des maliens de l'extérieur renforce les capacités des acteurs. Notre nation, 04. 11. 2019. <https://www.notrenation.com/Concepts-et-enjeux-migratoires-au-Mali-Le-ministere-des-maliens-de-l-exterieur> (Letöltés időpontja: 2019. 11. 21.)

⁴⁸ Agadez nagy történelmi múlttal rendelkező karavánváros és közlekedési csomópont.

ideális mind az Afrikán belüli, mind az Európa felé irányuló migrációs útvonalakon való tranzitországgá váláshoz. Ennek megfelelően Niger migrációs politikájának alapvetése az, hogy az „utazás nem bűn”.⁴⁹ Ennek megfelelően az ország teljesen magáévá tudta tenni az ECOWAS-nak a személyek szabad mozgását célzó törekvéseit, és politikája alapvetően megfelel a nemzetközi jognak és szerződéseknek.⁵⁰

A migrációhoz való hozzáállást jól jellemzi, hogy a helyiek nem embercsempészként nevezik meg az ilyen tevékenységet folytatókat, hanem *passeur*-nek hívják őket. A kifejezés népszerű jelentése 'kompos', de itt szó szerint úgy lehet értelmezni: aki átkísér a túloldalra, legyen az a határ vagy a sivatag túloldala.⁵¹ Ez a megnevezés is elárulja, hogy az embercsempészetre nem feltétlenül büncselekményként tekintenek a helyiek. Miért lehet az mégis, hogy a lakosság e példából kitűnő leginkább semlegesnek, ha nem egyenesen pozitívnak tekinthető hozzáállása ellenére Niger az egyik legeggyüttműködőbb afrikai ország? A válasz abban keresendő, hogy Niger, a szomszédságában lévő több országgal ellentétben kevesebbszer került a nemzetközi figyelem középpontjába. A Global Peace Index 2008-tól 2019-ig tartó időintervallumról adatokat közlő interaktív térképén is egyértelműen látszik, hogy Niger folyamatosan a békésebb országok közé tartozott olyan szomszédjaihoz képest, mint Mali, Nigéria, Csád vagy Líbia.⁵² Ez azt is jelentette az ország számára, hogy soha nem vonta magára igazán a nemzetközi figyelmet, így a nagyobb donorországok látókörébe sem került, bár 2020-ban a világ 5. legszegényebb országaként tartották számon.⁵³ Az európai migrációs és menekültválság nyomán kialakult hisztéria így kapóra jött, hogy Niamey felhívhatta magára a figyelmet.⁵⁴ Ez egyelőre, úgy tűnik, sikerült is, hiszen 2015 után szignifikánsan emelkedett az országba érkező hivatalos fejlesztési segély összege, amely folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, de 2016-ban ugrott meg igazán, meghaladva az 1 milliárd eurót.⁵⁵

2015-ben Nigerben elfogadták az illegális migráció megelőzéséről és visszaszorításáról, az emberkereskedelem áldozatainak jogairól, valamint az emberkereskedelem és annak minden formája elleni küzdelem nemzeti és nemzetközi együttműködésének megerősítéséről szóló törvényt. A jogszabály nagyon szigorú büntetési tételeket határoz meg az illegális határátlépésben bármilyen módon segédkezők számára: 5-től 10 évig terjedő szabadságvesztéssel, valamint változó összegű pénzbírsággal sújtja az okirat-hamisítókat és embercsempészeket, valamint azokat, akik segédkeznek a nem legális úton Nigerbe érkezett személyeknek az ország területén maradni.⁵⁶ A nagy összegű pénzbüntetésekkel járó törvényi szabályozás főként azért váltott ki különös haragot a nigéri lakosságból, mert azokban a

⁴⁹ Niger – A Crossroads of African Migration Networks: Interview with Guy-Michel Bolouvi. In: Trémolières (ed.): i. m. 200. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page200 (Letöltés időpontja: 2019. 10. 26.)

⁵⁰ Uo. 204–206.

⁵¹ A Crisis Management Centre Finland igazgatójával 2019. 11. 07-én készített interjúm alapján.

⁵² Global Peace Index. Vision of Humanity. <http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 10.)

⁵³ Poorest Countries in the World 2020. World Population Review. <https://worldpopulationreview.com/countries/poorest-countries-in-the-world/> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 10.)

⁵⁴ A Crisis Management Centre Finland igazgatójával 2019. 11. 07-én készített interjúm alapján.

⁵⁵ Net official development assistance and official aid received. The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ALLD.CD> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 10.)

⁵⁶ Loi N° 2015-36. du 26 mai 2005, relative au trafic illicite de migrants, 1–4. https://www.unodc.org/res/cld/document/ner/2015/loi_relative_au_trafic_illicite_de_migrants_html/Loi_N2015-36_relative_au_trafic_illicite_de_migrants.pdf (Letöltés időpontja: 2019. 12. 15.)

régiókban, ahol az átáramló migráció valamilyen formában megélhetési forráshoz juttatta az embereket, úgy kriminalizálta ezeket a tevékenységeket, hogy más lehetőségek hiányában munka nélkül maradt a lakosság.⁵⁷ Legalábbis látszólag, hiszen indultak különböző projektek munkahelyteremtési és átképzési célzattal, de ezek hosszabb időintervallumú folyamatok, s eredményességük csak évek múltán válik láthatóvá.⁵⁸ Az IOM sem tartja célravezetőnek ezt a politikát, hiszen nem a migráció kiváltó okaira ad választ, hanem mindössze demobilizálja a csempészeket, és még kiszolgáltatottabbá teszi a világ amúgy is egyik legszegényebb országának lakosságát.⁵⁹ A 2015-ös, több oldalról is vitatott törvény volt az első és utolsó szabályozás mindeddig Nigerben a migrációt illetően, így megállapítható, hogy Niamey-t sem foglalkoztatja különösképpen a migráció kérdése.

ÖSSZEGZÉS

Az afrikai kontinens migrációról való gondolkodásának feltárása és megértése fontos lépés abban, hogy olyan közös platformot tudjunk alkotni az EU és Afrika között, amely mindkét fél igényeit kielégíti. Csak így biztosíthatjuk az őszinte elköteleződést a szerződések, akciótervek, stratégiák és más dokumentumok megvalósítása mellett. Kívülről szűkülő körökben kezdtem az afrikai gondolkodás bemutatását, mivel a döntéshozók is mindig igyekeznek megfeleltetni a magasabb szintű szabályozásnak az alacsonyabbat. Az Afrikai Unió is a korábbi nemzetközi szerződések és jog alapján alkotta meg a migrációra vonatkozó dokumentumait, amelyeknek viszont a regionális szabályozókat feleltették meg, egészen a nemzeti szintig. A hierarchia tehát adott volt. Az afrikai gondolkodás azonban nem egyezik meg teljesen az európaival. Első hipotézisem szerint az AU pozitív, míg az EU negatív jelenségként tekint a migrációra. A dokumentumok tanulmányozása után megállapítható, hogy ez a feltételezés részben igaz. Az AU pozitív folyamatként tekint ugyan a migrációra, mint a fejlődés egyik motorjára, de az AU is az irreguláris migráció terjedése ellen tette le a voksát. Mindezt úgy, hogy a migrációt nem akarja megállítani, mindössze legális mederbe szeretné terelni. Ennek megfelelően az ECOWAS mint alárendelt regionális szervezet is hasonló politikát képvisel, habár a fókusza inkább a nyugat-afrikai schengeni térség megalkotásán van.

A nemzeti politikákat vizsgálva ugyan kiderül, hogy a kettő vizsgált ország, Mali és Niger szabályozói megfelelnek a magasabb szintű jogi szabályozóknak, de természetesen rendelkeznek országokra jellemző specifikumokkal is. Mali mint nagy kibocsátó ország leginkább a diaszpórára koncentrál, de minimális figyelmet szentel az irreguláris migráció legális utakra terelésének. Ebben leginkább az AU mintája látszik. Viszont Niger, a tranzitország esetében a második hipotézisem teljességgel felismerhető. Niger 2015-ben, a hírhedt migrációs törvény megalkotásával teljesen elfordult történelmi hagyományaitól és korábbi politikájától („az utazás nem bűn”). Niamey tudatosan simulat bele az EU által elvárt viselkedési formába, mindössze azért, hogy felhívja magára a figyelmet, és több nemzetközi segély

⁵⁷ Niger: grogne dans le Nord en raison de la baisse de l'immigration clandestine. Africanews, 23. 11. 2019. [https://fr.africanews.com/2019/11/23/niger-grogne-dans-le-nord-en-raison-de-la-baisse-de-l-immigration-clandestine//](https://fr.africanews.com/2019/11/23/niger-grogne-dans-le-nord-en-raison-de-la-baisse-de-l-immigration-clandestine/) (Letöltés időpontja: 2020. 01. 10.)

⁵⁸ Bineta Diagne: Niger: Agadez veut tourner le dos aux passeurs. InfoMigrants, 23. 05. 2018. <https://www.infomigrants.net/fr/post/9406/niger-agadez-veut-tourner-le-dos-aux-passeurs> (Letöltés időpontja: 2020. 04. 10.)

⁵⁹ Migration: Au Niger, les limites de la politique de rétention financée par l'UE. RFI, 18. 12. 2018. <http://www.rfi.fr/fr/afrique/20181218-migrations-niger-limites-politique-retention-financee-ue-oim-anako> (Letöltés időpontja: 2019. 12. 15.)

érkezzen a rendkívül szegény országba. Ennek az elképzelésnek az egyetlen problémája az, hogy megélhetést vesz el, és nem rajzol fel helyette semmilyen alternatívát.

A szubszaharai országok migrációs politikájának feldolgozása és megismerése nem eleendő az Európába vezető migrációs útvonalak politikai környezetének megítélésére. Ehhez szükséges egy további régió figyelembevétele, amelyre ebben a tanulmányban már nem került sor. Az észak-afrikai országok migrációs politikáinak ismerete nélkül csak félig látjuk a hosszú utat, amely Európába vezet, ezért további kutatási lehetőségként kell kezelni a térség migrációs politikáinak feltárását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Abebe, Tsion Tadesse: *Migration policy frameworks in Africa*. Institute for Security Studies, 2017. <https://issafrica.s3.amazonaws.com/site/uploads/ar2.pdf>
- Adepoju, Aderanti: *Migration in sub-Saharan Africa*. Current African Issues, No. 37, 2008.
- Adepoju, Aderanti: *Migration Management in West Africa within the context of ECOWAS Protocol on Free Movement of Persons and the Common Approach on Migration: Challenges and Prospects*. In: Marie Trémolières (ed.): *Regional Challenges of West African Migration African and European Perspectives*. OECD publishing, 2009, 18–47. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page20, DOI: 10.1787/9789264056015-en
- Babarinde, Olufemi: *The EU as a Model for the African Union: the Limits of Imitation*. Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series, Vol. 7, No. 2, 04. 2007. <http://aei.pitt.edu/8185/1/BabarindeEUas-Modellong07edi.pdf>
- Bigo, Didier: *The (in)securitization practices of the three universes of EU border control: Military/ Navy – border guards/police – database analysts*. SAGE Journals, 02. 06. 2014., 211–213. DOI: 10.1177/0967010614530459
- Campagne Nationale d'Information et de Sensibilisation sur les Risques de la Migration Irrégulière. Ministère des Maliens de l'Exterieur et de l'Intégration africaine, 2009. http://maliens-exterieur.gouv.ml/wp-content/uploads/2019/02/migration_campagne_dinformation_sensibilisation_edition_2009.pdf
- Cann, John P.: *Counterinsurgency in Africa: The Portuguese Way of War 1961–1974*. Helion and Company, Soihull, 2012.
- Constitutive Act of the African Union. https://au.int/sites/default/files/pages/34873-file-constitutive-act_en.pdf
- Convention Governing the Specific Aspects of Refugee Problems in Africa. https://au.int/sites/default/files/treaties/36400-treaty-0005_-_oau_convention_governing_the_specific_aspects_of_refugee_problems_in_africa_e.pdf
- Coulibaly, Bintou: *Concepts et enjeux migratoires au Mali: Le ministère des maliens de l'extérieur renforce les capacités des acteurs*. Notre nation, 04. 11. 2019. <https://www.notrenation.com/Concepts-et-enjeux-migratoires-au-Mali-Le-ministere-des-maliens-de-l-exterieur>
- Declaration on the Problem of Subversion. <https://www.peaceau.org/uploads/ahg-res-27-ii-en.pdf>
- Diagne, Bineta: *Niger: Agadez veut tourner le dos aux passeurs*. InfoMigrants, 23. 05. 2018. <https://www.infomigrants.net/fr/post/9406/niger-agadez-veut-tourner-le-dos-aux-passeurs>
- Dicko, Bréma Ely: *La gouvernance de la migration malienne à l'épreuve des injonctions contradictoires de l'UE*. FES Mali, Policy Paper, 12. 2018. <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/mali/15441.pdf>

- Draft Common African Position (Cap) on the Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. 10. 2017. https://au.int/sites/default/files/newsevents/workingdocuments/33023-wd-english_common_african_position_on_gcom.pdf
- E/CN.4/1998/53/Add. Report of the Representative of the Secretary-General, Mr. Francis M. Deng, submitted pursuant to Commission resolution 1997/39. Addendum: Guiding Principles on Internal Displacement. <http://www.un-documents.net/gpid.htm>
- ECOWAS Common Approach on Migration (Annex A). In: Marie Trémolières (ed.): Regional Challenges of West African Migration – African and European Perspectives. OECD publishing, 2009, 229–237. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en, DOI: 10.1787/9789264056015-15-en
- ECOWAS steps up efforts at Management of Free Movement and Curbing Irregular Migration. ECOWAS, 02. 08. 2017. <https://www.ecowas.int/ecowas-steps-up-efforts-at-management-of-free-movement-and-curbing-irregular-migration/>
- Global Peace Index. Vision of Humanity. <http://visionofhumanity.org/indexes/global-peace-index/>
- Key Migration Terms. IOM. A szerző fordítása. <http://www.iom.int/key-migration-terms>
- Klavert, Henrike: *African Union frameworks for migration: current issues and questions for the future*. ECDPM, No. 108, 06. 2011. <https://ecdpm.org/wp-content/uploads/2013/11/DP-108-African-Union-Frameworks-Migration-Issues-Questions-Future-2011.pdf>
- Kone, F. Mah Thiam: *Politique nationale de migration: 120 milliards de FCFA pour faire de la migration un facteur de développement*. Bamada, 22. 05. 2015. <http://bamada.net/politique-nationale-de-migration-120-milliards-de-fcfa-pour-faire-de-la-migration-un-facteur-de-developpement>
- Kwasi, Stellah – Cillers, Jakkie – Welborn, Lily – Maiga, Ibrahim: *The G5 Sahel region: a Desert Flower?* Institute for Security Studies, 15. 01. 2020. <https://issafrica.org/iss-today/the-g5-sahel-region-a-desert-flower/>
- Lahlou, Mehdi: *Migration and Development in ECOWAS Countries: What Role for the Maghreb?* In: Marie Trémolières (ed.): Regional Challenges of West African Migration African and European Perspectives. OECD publishing, 2009, 99–125. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en#page134, DOI: 10.1787/9789264056015-en
- Lansford, Tom (ed.): *Political Handbook of the World 2018–2019*. Sage–CQ Press, London, 2019. https://books.google.hu/books?id=oSJoDwAAQBAJ&pg=PA1843&lpg=PA1843&dq=CEDEAO+passport+implementation+2020&source=bl&ots=VQMQLvSz9r&sig=ACfU3U0LH6dgRyOgz-dreeCaRD_DN_ZX9g&hl=hu&sa=X&ved=2ahUKewiN0vav-t3oAh-WKiqQKHetCDToQ6AEwDnoECAsQMw#v=onepage&q=CEDEAO%20passport%20implementation%202020&f=false
- La Politique Nationale de Migration (PONAM): Un véritable instrument de gestion des flux migratoires. Bamako News, 20. 04. 2017. <http://bamakonews.net/2017/04/la-politique-nationale-de-migration-ponam-un-veritable-instrument-de-gestion-des-flux-migratoires>
- Loi N° 2015-36. du 26 mai 2005, relative au trafic illicite de migrants. https://www.unodc.org/res/cld/document/ner/2015/loi_relative_au_trafic_illicite_de_migrants_html/Loi_N2015-36_relative_au_trafic_illicite_de_migrants.pdf
- MALIACTU: Politique nationale de migration: Le Mali parmi les pionniers. Niarela, 2016. <https://niarela.net/societe/diaspora-immigration/politique-nationale-de-migration-le-mali-parmi-les-pionniers>
- Mali-Migrant remittance. <https://countryeconomy.com/demography/migration/remittance/mali>

- Migration: au Niger, les limites de la politique de rétention financée par l'UE. RFI, 18. 12. 2018. <http://www.rfi.fr/fr/afrique/20181218-migrations-niger-limites-politique-retention-financee-ue-oim-anako>
- Ministère des Maliens de l'Exterieur et de l'Integration africaine. <http://maliens-exterieur.gouv.ml/grands-dossiers/>
- Net official development assistance and official aid received. The World Bank. <https://data.worldbank.org/indicator/DT.ODA.ALLD.CD>
- Niger – A Crossroads of African Migration Networks: Interview with Guy-Michel Bolouvi. In: Marie Trémolières (ed.): *Regional Challenges of West African Migration African and European Perspectives*. OECD publishing, 2009, 199–207. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en, DOI: 10.1787/9789264056015-en
- Niger: grogne dans le Nord en raison de la baisse de l'immigration clandestine. Africanews, 23. 11. 2019. <https://fr.africanews.com/2019/11/23/niger-grogne-dans-le-nord-en-raison-de-la-baisse-de-l-immigration-clandestine/>
- OUA Charter. https://au.int/sites/default/files/treaties/7759-file-oau_charter_1963.pdf
- Ouedraogo, Diudonné: *Migration and Population in West Africa: Political Issues and Perspectives*. In: Marie Trémolières (ed.): *Regional Challenges of West African Migration African and European Perspectives*. OECD publishing, 2009, 127–142. https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/regional-challenges-of-west-african-migration_9789264056015-en, DOI: 10.1787/9789264056015-15-en
- Pan-Africanism. <https://www.britannica.com/topic/Pan-Africanism>
- Poorest Countries in the World 2020. Word Population Review. <https://worldpopulationreview.com/countries/poorest-countries-in-the-world/>
- Profil de gouvernance de la migration: la République du Mali. IOM, 05. 2018. <https://migrationdata-portal.org/sites/default/files/2018-05/MGI%20Mali%20final%20%281%29.pdf>
- Protocol to the Treaty Establishing the African Economic Community Relating to Free Movement of Persons. Right of Residence and Right of Establishment. https://au.int/sites/default/files/treaties/36403-treaty-protocol_on_free_movement_of_persons_in_africa_e.pdf
- The Migration Policy Framework for Africa. http://www.fasngo.org/assets/files/resources/EXCL276_IX_Strategic_Framework_for_Policy_Migration.pdf
- The Revised Migration Policy Framework for Africa and Plan of Action (2018–2027). https://au.int/sites/default/files/newsevents/workingdocuments/32718-wd-english_revised_au_migration_policy_framework_for_africa.pdf
- Tóth Norbert: *Afrikai egységtörekvések a pánafrikanizmustól az Afrikai Unióig*. http://www.afrikatanulmanyok.hu/application/essay/895_1.pdf